

А. О. Іванова
Житомирський державний університет
імені Івана Франка
Науковий керівник:
к. п. н., проф. Калініна Л. В.

ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ УСНОЇ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Глобалізація суспільства та потреба особистості у швидкій адаптації до умов динамічного і полікультурного світу живлять інтерес до іншомовної освіти як важливого засобу життєдіяльності людини в мультилінгвальній спільноті. У нинішньому українському суспільстві тільки розумна, компетентна, всебічно розвинена, творча, інтелігентна, інноваційна та готова до змін людина може досягти великого успіху в житті. Метою Нової Української Школи є підготовка таких особистостей. Завдання сучасного вчителя - усвідомити, яким має бути результат загальної середньої освіти, і обрати ті методи, засоби, навчальні матеріали та форми організації навчальної діяльності учнів, які відповідатимуть психологічним та віковим особливостям учнів та дійсно сприятимуть досягненню бажаного результату. У цьому й полягає **актуальність** теми нашого дослідження.

Це цілком стосується учнів старшої школи, які прагнуть знайти своє місце в житті, стати потрібним своїй державі, бути готовим до співпраці не тільки з українськими партнерами, але і з міжнародними партнерами різних країн. Тому формування усної мовленнєвої компетентності стає для них необхідною прерогативою для їх успішної самореалізації. Для того, щоб грамотно побудувати даний процес, підібрати ефективні технології навчання, необхідно перш за все врахувати психологічні механізми його походження.

Аналіз опрацьованої психологічної літератури вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема Жинкіна Н. І., Зимньої І. О., Артёмова В. А., Леонтьєва А. А. та інших дозволив нам систематизувати дані механізми в руслі обраної теми дослідження.

Як зазначають сучасні психологи і педагоги, особливу роль у процесі формуванні усної мовленнєвої компетентності учнів старшої школи відіграє **мотивація**. Навчальна діяльність старшокласників, на відміну від учнів основної школи, підтримується наявністю в перших складного комплексу мотивів. Зокрема це такі:

- мотиви загальної суспільної спрямованості (знайти своє місце в житті, досягти схвалення оточуючих, підготуватися до майбутньої професійної діяльності);
- мотиви, зумовлені навчальною діяльністю (інтерес до здобуття нових знань, задоволення від виконання творчих навчальних завдань тощо).

Учені, які досліджували психологічні особливості учнів старшого шкільного віку, вказують на те, що інтерес до навчання, розвиток інтелекту у старшокласників тісно пов'язаний із процесом самовдосконалення та прагненням підвищити власний інтелектуальний рівень, бажанням бути всебічно розвиненим, мати високу інтелектуальну активність. Тому для цієї категорії школярів доцільно ініціювати такі навчальні проблемні ситуації, які спонукають їх до пошуку відповідей на особистісно значущі питання. Власне, поява запитань відображає той внутрішній імпульс, який є дуже важливим для зміцнення пізнавального інтересу [2; 3].

Вибір професії в цьому віці має чи не найважливіше значення для формування навчальної мотивації. У цьому вимірі іноземна мова має певні переваги перед іншими предметами шкільного циклу, оскільки сучасна шкільна молодь не уявляє свого існування без Інтернету, електронної пошти, спілкування в соціальних мережах, а також планує здобути якісну вищу освіту та затребувану суспільством професію, що, у свою чергу, вимагає знання іноземних мов.

Крім того, у школярів формуються важливі **особистісні якості**: усвідомленість, самостійність, незалежність, здатність до самоконтролю. Вони ставлять запитання й активно вирішують складні проблеми.

Вчені довели, що наповнене сенсом сприйняття дійсності можливе завдяки **мисленню**. У старшокласників активно розвивається самоспостереження, що є елементом самопізнання, яке сприяє самовдосконаленню та самовихованню [2; 3].

У старшокласників виробляється індивідуальний когнітивний стиль розв'язування пізнавальних і практичних завдань; формуються такі **індивідуальні особливості мислення**, як його глибина, гнучкість, широта, усвідомленість, самостійність, критичність, активність. Завдяки цим психічним перетворенням у ранній юності відбуваються якісні **зміни в розвитку мовленнєвого апарату**, здійснюється перехід від розгорнутого до стислого внутрішнього мовлення. Розвиваються цілісність, осмисленість, предметність і вибірковість розумових процесів [1; 2].

Тому при формуванні мовленнєвої компетентності слід підбирати завдання, які б давали старшокласникам повноцінно та комплексно виражати власну думку, коментувати її, ілюструючи прикладами з власного досвіду.

Оволодіння навчальним матеріалом, який значно ускладнюється у старших класах, вимагає активізації **репродуктивної уяви**, що позитивно позначається на її розвитку. Водночас у старшокласників розвивається **творча уява** в різноманітних видах діяльності (науковій, художній, технічній тощо). Тому процеси запам'ятовування стають більш довільними, що є значно ефективнішим від запам'ятовування мимовільного.

Від особливостей організації розумової діяльності залежить продуктивність **мимовільної пам'яті**, роль якої не зменшується. Вчені довели, що мимовільно запам'ятовується передусім те, що пов'язане з інтересами, потребами і планами на майбутнє, що викликає сильну емоційну реакцію [1; 3; 4].

Наші спостереження та невеликий досвід показали, що мовленнєві ситуації, які викликають емоційну реакцію учнів, стимулюють їх мовленнєву активність, мотивуючи учнів до подальших висловлювань, що свідчить про їх ефективність. В ході проведеного дослідження було виявлено, що понад 80% учнів проявляли більшу активність у висловлюванні власної думки та краще запам'ятовували матеріал, коли тематика обговорення безпосередньо стосувалась сфери їхніх інтересів.

Розвиток пізнавальної сфери старшокласників відбувається і завдяки вдосконаленню їхньої здатності до цілеспрямованого зосередження **уваги** на певних об'єктах і явищах, а також подоланню впливів чинників, що відволікають. Розвиток таких якостей уваги безпосередньо пов'язаний із розвитком логічного мислення. Нові інтелектуальні можливості, що з'являються в ранній юності, слугують передумовою для розвитку самосвідомості. Оцінка психологів щодо ролі самосвідомості у процесі формування особистості в цьому віці – однотайна. На їхнє переконання, **самосвідомість** – це, насамперед, механізм, з допомогою якого людина пізнає себе, також вона детермінує ставлення особистості до самої себе [1; 3].

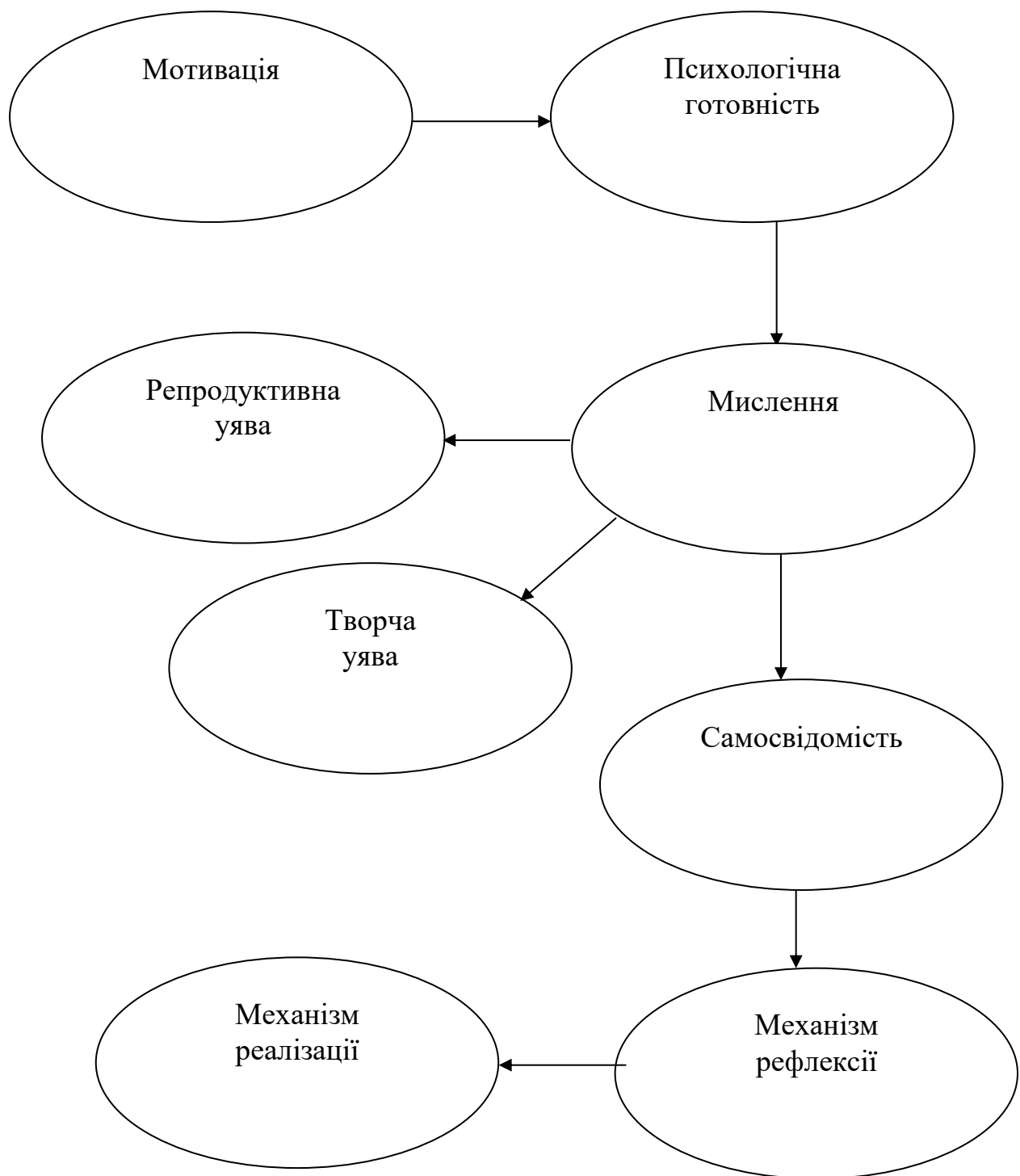
Досвід власного життєвого шляху, прагнення до самореалізації приводить до появи нових соціальних потреб: знайти своє місце серед інших, виділитися, бути особливим, виконувати певну роль у суспільстві. Виникає відповідальність не просто за себе, а за себе у спільній справі, за колективну справу та за інших людей. Отже, новоутворенням цього вікового періоду є **самовизначення**, усвідомлення власних можливостей і прагнень, свого покликання в житті [2].

Наш досвід показав, що 100% опитаних учнів старшої школи здатні самостійно оцінити наскільки вони можуть приймати самостійні рішення та нести відповідальність за них.

Наступним психологічним механізмом є механізм **рефлексії**. Завдяки рефлексії молода людина набуває здатності заглиблюватись у свої переживання, усвідомлювати власні емоції, зумовлені зовнішніми подіями. Становлення моральних якостей старшокласників тісно пов'язане з формуванням їхніх моральних ідеалів, які є взірцем, на який учні орієнтуються у процесі свідомого самовиховання та самовдосконалення своєї особистості. Ідеали старшокласників стають більш узагальненими й усвідомлюються ними вже не у вигляді конкретної особи, як у підлітковому віці, а як певна система вимог до моральних якостей особистості.

Останнім механізмом є **реалізація**, яка відображається у самостійному вмінні учнів продукувати власні повноцінні та наповнені висловлювання.

Дослідивши та проаналізувавши напрацювання науковців в галузі даного дослідження, ми вводимо схему психологічних механізмів утворення усної іншомовної мовленнєвої компетентності, представлену надалі.

Мал. 1. Психологічні механізми формування усної іншомовної мовленнєвої компетентності

З огляду на все вищевказане, ми можемо припустити **висновок**, що врахування особливостей даного послідовного механізму сприятиме успішній організації формування усної іншомовної мовленнєвої компетентності, призведе до підвищення рівня мотивації старших школярів, їх залученості й зацікавленості у вивченні іноземної мови.

Список використаних джерел та літератури

1. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.
2. Гальперін П. Я. Мовна свідомість та деякі питання взаємовідносин мови та мислення. *Питання психології*. Вип. № 4. 1977. С. 95–101
3. Жинкін Н. І. Психологічні засади розвитку мовлення. Вип. № 4. 2012. С. 39-41.
4. Леонтьєв А. А. Що таке діяльнісний підхід в освіті? *Початкова школа: плюс-мінус*. Вип. № 1. 2001. С. 3–6

У. С. Калатинець

Житомирський державний університет

імені Івана Франка

Науковий керівник:

к. ф. н., доц. О. П. Прищепя

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА СИНТАКСИЧНОМУ РІВНІ В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ П'ЄС Б. БРЕХТА

Переклад художніх творів завжди був складним процесом, адже в оригінальному тексті кожного твору існує своєрідна образність і авторський стиль, через що в перекладача при передачі думки автора оригінального тексту можуть виникати певні труднощі. Переклад загалом пов'язаний з міжкультурною комунікацією в усній та письмовій формі, а художній переклад – зі сприйманням його читачем. Що вища якість перекладу, то більша ймовірність інтерпретації твору, суголосної з авторською ідеєю. Якраз використання перекладацьких трансформацій допомагає передати ідею тексту оригіналу більш точно і лаконічно.

Перекладацькі трансформації стосуються безлічі мовних аспектів. Тому їх вживання для створення адекватного перекладу було й залишається актуальним завданням перекладознавців [5; 6]. Попри відносно молодий вік перекладознавства як науки, нині існує безліч робіт, присвячених перекладацьким трансформаціям.

Особливості синтаксичних трансформацій в українському перекладі можна прослідкувати, порівнявши переклади різних авторів.

Так, **предметом** нашого дослідження стали перекладацькі трансформації в українських перекладах п'єс Бертольда Брехта «Життя Галілея» і «Матінка Кураж та її діти».

Мета дослідження – вивчити природу перекладацьких трансформацій та їхні різновиди в текстах українських перекладів цих п'єс відомого німецького драматурга.

Ми дослідили переклади в порівняльному аспекті. Це два українських переклади «Життя Галілея», здійснені В. Стусом та В. Прищепюю, а також